

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi asevelvollisuuslain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Suomen rauhanturva- ja humanitaaristen valmiuksien kehittämistä koskeneen valtioneuvoston selonteon eduskuntakäsittelyn yhteydessä katsottiin, että on syytä selvittää mahdollinen tarve osittaisten tarkistusten tekemiseen valmiusjoukon kannalta merkityksellisessä olemassa olevassa lainsäädännössä. Tämän mukaisesti esityksen tarkoituksena on täydentää asevelvollisuuslakiin pohjautuvaa kansainväliseen kriisinhallintaja rauhanturvaamistoimintaan koulutettavan valmiusjoukon säädöserustaa lisäämällä lakiin tätä koskeva sääntely.

Esityksessä ehdotetaan asevelvollisuuslakia muutettavaksi siten, että lakiin lisätään perussäännökset varusmiespalveluksen, kertausharjoitusten, ylimääräisen palveluksen ja vapaaehtoisten harjoitusten tarkoituksesta.

Valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon mukaisesti puolustusvoimien rauhan ajan organisaatiota ja koulutusta koskevan rakennemuutoksen käynnistäminen ja sodan ajan henkilöstön tuottamisen tehostaminen edellyttävät varusmiesten palvelusaikojen muuttamista. Uusiksi palvelusajoiksi ehdotetaan 180, 270 ja 362 päivää. Uudessa järjestelmässä varusmiehet astuisivat palvelukseen kaksi kertaa vuodes-

sa. Noin puolet varusmiehistä suorittaisi 180 päivän varusmiespalveluksen. Erikoistehtäviin koulutettava miehistö palvelisi joko 270 tai 362 päivää ja johtajatehtäviin koulutettavat 362 päivää.

Palvelusaikauudistukseen liittyen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi myös varusmiespalvelusajan pituuden mukaan määräytyvää henkilökohtaista lomaa koskeva säännös. Lyhimpien palvelusaikojen lyhentäminen edellyttää koulutuksen tehostamista ja siten muun muassa lomien vähentämistä, jotta varusmiehet ehdittäisiin kouluttaa sodan ajan tehtäviin. Uudessa järjestelmässä ilman erityistä syytä myönnettävää niin sanottua henkilökohtaista lomaa olisi oikeus saada palvelusajan pituudesta riippuen 6, 12 tai 18 päivää.

Lisäksi ehdotetaan tarkistettaviksi asevelvollisuuslain muutoksenhakua hallintoasioissa koskevia säännöksiä perusoikeusuudistuksen ja uuden hallintolainkäyttölain periaatteiden mukaisesti.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan heti kun se on hyväksytty ja vahvistettu. Palvelusaikamuutokseen liittyviä säännöksiä sovellettaisiin vuoden 1998 toisesta saapumiserästä lähtien.

YLEISPERUSTELUT

1. Nykytila

1.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Asevelvollisuuden tarkoitus

Hallitusmuodon 75 §:n mukaan jokainen Suomen kansalainen on velvollinen olemaan osallisena isänmaan puolustuksessa tai sitä avustamaan, niin kuin siitä laissa säädetään. Tämän kansalaisvelvollisuuden täytäntöönpano toteutetaan miesten osalta ensisijaisesti

asevelvollisuuslaissa (452/1950) säädetyssä järjestyksessä. Asevelvollisuuslain 1 §:n nojalla "isänmaan ja laillisen yhteiskuntajärjestyksen puolustukseksi on jokainen Suomen mies asevelvollinen". Asevelvollisuuslaki sisältää perussäännökset muun muassa varusmiespalveluksesta vakinaisessa väessä, kertausharjoituksista, ylimääräisestä palveluksesta ja vapaaehtoisista harjoituksista. Niiden tarkoitusta koskevia yksityiskohtaisempia sääntelyitä ei lakiin sen sijaan ole sisällytetty.

Asevelvollinen kuuluu ikänsä, aikaisemman palveluksensa ja terveydentilansa mukaisesti joko vakinaiseen väkeen, reserviin tai nostoväkeen. Varusmiesaikana annetun sotilaskoulutuksen ylläpito ja täydentäminen tapahtuu kertausharjoituksissa. Varusmieskoulutuksen ja kertausharjoitusten päämääränä on kouluttaa puolustusvoimien sodan ajan joukkoihin sijoitettavaa henkilöstöä sekä ylläpitää koulutuksen tarkoituksenmukaisilla järjestelyillä sotilaallinen perusvalmius ja kyky kohottaa valmiutta tarpeen mukaan.

Kansainväliseen kriisinhallinta- ja rauhanturvaaamistointaan koulutettava valmiusjoukko

Valtioneuvoston turvallisuuspoliittisessa selonteossa (VNS 1/1995 vp) katsottiin, että myös Suomen on jatkossa luotava valmiudet osallistua aiempaa vaativampiin humanitaariin operaatioihin ja rauhanturvatehtäviin.

Selontekoa koskevassa mietinnössään (UaVM 12/1995 vp - VNS 1/1995 vp) ulkoasiainvaliokunta totesi lähtevänsä siitä, että Suomen sotilaallisen kriisinhallintavalmiuden kehittäminen tapahtuu osana Suomen omaa puolustusvalmiutta ja -kykyä. Valiokunta katsoi, että yhtenä mahdollisuutena on selonteossa mainittu menettely, jossa puolustusvoimat kouluttaa ja varustaa sille varattujen määrärahojen puitteissa yhden rauhanturvatoiminnan valmiuspataljoonan, joka olisi parin-kolmen vuoden kuluttua käytettävissä YK:n ja ETY-järjestön sekä niiden toimeksiantojen mukaisiin humanitaariin ja rauhanturvatehtäviin.

Eduskunta ilmoitti 2 päivänä marraskuuta 1995 päivätyllä kirjelmällään hyväksyneensä selonteon johdosta ulkoasiainvaliokunnan mietinnön mukaisen lausunnon.

Valtioneuvosto antoi eduskunnalle 18 päivänä huhtikuuta 1996 selonteon Suomen rauhanturva- ja humanitaaristen valmiuksien kehittämisestä (VNS 2/1996 vp). Selonteossa valtioneuvosto esitti rauhanturva- ja humanitaarisia valmiuksia kehitettäväksi - 1) rauhanturvaamistointinnan osalta siten, että "aloitetaan sotilaalliseen kriisinhallintaan tarkoitettun valmiusjoukon kouluttaminen osana puolustusvoimien koulutusjärjestelmää" sekä - 2) humanitaaristen valmiuksien osalta "henkilöstöä kouluttamalla ja kartoittamalla voimavarat, jotka ovat käytettävissä erilaisiin kriisinhallinnan tehtäviin".

Selonteon johdosta annetussa mietinnös-

sään (UaVM 10/1996 vp - VNS 2/1996 vp) ulkoasiainvaliokunta katsoi, että valmiusjoukon normiperustaa on riittävästi selvitetty perustuslaki- ja puolustusvaliokuntien lausunnoissa eikä puuttunut asiaan laajemmin.

Ulkoasiainvaliokunnalle antamassaan lausunnossa (PeVL 9/1996 vp - VNS 2/1996 vp) perustuslakivaliokunta puolestaan katsoi, että selonteossa kuvatonlainen valmiusjoukon perustamiseen tähtäävä ja asevelvollisuuslainsäädännön perusteella toimeenpantava koulutusjärjestelmä, johon varusmiehet hakeutuvat vapaaehtoisesti, on valiokunnan käsityksen mukaan sopusoinnussa hallitusmuodon 75 §:n 1 momentin kanssa. Edelleen valiokunta totesi, että valtiosäädännön kannalta ei ole estettä toteuttaa selonteossa kaavailtua valmiusjoukkojärjestelyä.

Puolustusvaliokunta ilmoitti lausunnossaan (PuVL 1/1996 vp - VNS 2/1996 vp) pitävänsä tarpeellisenä, että "asevelvollisuuslakiin otetaan laintasoiset perussäädännökset varusmiesaikaisesta ja kertausharjoituksiin kuuluvasta valmiusjoukkokoulutuksesta sekä tähän koulutukseen hakeutumisen vapaaehtoisuudesta". Edelleen valiokunta katsoi, että kyse on "enemmänkin säädösten selvittämisen tarpeesta, jota työtä voidaan ainakin osittain tehdä lakeja muussa yhteydessä tarkistettaessa".

Edellä tarkoitettuun mietintöön ulkoasiainvaliokunta perustuslaki- ja puolustusvaliokuntien lausuntoihin tukeutuen sisällytti kannanoton, jonka mukaan "on huolellisesti selvítettävä mahdollinen tarve osittaisten tarkistusten tekemiseksi valmiusjoukon kannalta merkityksellisessä olemassa olevassa lainsäädännössä".

Eduskunta ilmoitti 18 päivänä kesäkuuta 1996 päivätyllä kirjelmällään hyväksyneensä selonteon johdosta ulkoasiainvaliokunnan mietinnön mukaisen lausunnon.

Valmiusjoukon koulutus kansainvälisiin tehtäviin on aloitettu heinäkuun 1996 saapumiserästä. Asianomaiset saavat normaalin sotilaskoulutuksen lisäksi koulutusta rauhanturvaamistehtäviin. Koulutusta täydennetään aikanaan kertausharjoituksissa.

Varusmiespalveluksen suorittaminen

Asevelvollisen palvelus vakinaisessa väessä eli varusmiespalvelus aloitetaan yleensä kahden kutsuntaa seuraavan vuoden aikana 19-20 vuoden iässä. Vapaaehtoisena hakeutumisen tai lykkäyksien johdosta palvelus

voi ajoittua 17-30 ikävuosien välille.

Yleisiä varusmiespalvelukseen astumispäiviä on maa- ja ilmavoimissa kaksi vuodessa. Poikkeavat palvelukseen astumisajat on ilmavoimien ohjaajakurssilla, laskuvarjojääkärikoulussa, urheilukoulussa, varusmiessoittokunnassa ja sukeltajakurssilla. Kaikki puolustushaarat, maa-, meri- ja ilmavoimat, sekä rajavartiolaitos ottavat palvelukseen varusmiehiä, tosin maavoimat heistä valtaosan. Merivoimat siirtyy 1 päivästä heinäkuuta 1998 alkaen kahden saapumiserän järjestelmään. Palvelusajat ovat johtajiksi koulutettavilla 330 päivää ja miehistöllä tehtävästä riippuen 240, 285 tai 330 päivää.

Varusmiespalveluksen pääsisältönä on koulutus. Päämääränä on kouluttaa puolustusvoimien sodan ajan joukkoihin sijoitettavaa henkilöstöä. Lisäksi koulutuksella ylläpidetään valmiutta.

Päämäärän saavuttamiseksi koulutettaville annetaan riittävät sotilaalliset tiedot ja taidot toimia koulutushaaran mukaisissa tehtävissä joukkonsa osana. Lisäksi heille opetetaan Suomen turvallisuuspolitiikkaa sekä erityisesti sotilaallisen maanpuolustuksen järjestelyjä turvallisuuspolitiikan osana. Koulutettavien fyysistä kuntoa kehittämällä pyritään luomaan pysyvää liikuntaharrastusta reserviin. Kaikille opetetaan aseellisissa selkkauksissa sovellettavia kansainvälisen oikeuden säännöksiä sekä yleisiä kansalaistietoja ja -taitoja.

Varusmiespalvelus suoritetaan etupäässä joukko-osastoissa. Sille on luonteenomaista joukkona toimiminen, oma sotilaskurinpitojärjestelmä, yhteismajoitus ja maastoharjoitukset. Palvelus määräytyy koulutustavoitteiden mukaisesti laadittujen viikko- ja päiväpalvelusohjelmien mukaan.

Varusmiespalveluksen aloittavan peruskoulutuskauden päämääränä on antaa kaikille yhdenmukainen taistelijan peruskoulutus ja opettaa toimimaan sotilasorganisaatiossa. Lisäksi tavoitteena on opettaa yksilöitä ymmärtämään sotilaallisen järjestyksen merkitys joukolle. Peruskoulutus annetaan kaikille pääosin samansisältöisenä ja sen pituus on 8,5 viikkoa. Sen keskeisiä osia ovat taistelukoulutus, ase- ja ampumakoulutus, yleis-sotilaalliset tiedot ja taidot sekä turvallisuuspolitiikka. Koulutuksen aikana jokainen saa taistelijan peruskoulutuksen ja suorittaa taistelijan perustutkinnon.

Peruskoulutuskauden jälkeen varusmiesten koulutus eriytyy siten, että osa koulutetaan

reservin upseereiksi tai aliupseereiksi. Pääosa varusmiehistä koulutetaan koulutushaaran mukaisiin miehistötehtäviin.

Varusmieskoulutuksen tavoitteena on siis kouluttaa ikäluokan varusmiehistä toimivia sodan ajan joukkoja. Sodan ajan joukon kokoonpanossa kouluttaminen tapahtuu miehistön palvelusajan (240 päivää) loppujaksolle ajoittuvalla joukkokoulutuskaudella, joka kestää kahdeksan viikkoa. Harjoittelu ja muu toiminta tapahtuu pääsääntöisesti sodan ajan kokoonpanossa ja mahdollisimman todenmukaisissa olosuhteissa.

Aseeton palvelus

Asevelvollinen, jota uskonnolliseen tai eettiseen vakaumukseen perustuvat vakavat omantunnonsyyt estävät suorittamasta asevelvollisuuttaan aseellisessa palveluksessa, voi hakea aseettomaan palvelukseen. Tällöin hänet vapautetaan aseellisesta palveluksesta rauhan aikana ja hän suorittaa varusmiespalveluksensa aseettomana. Palveluksen kesto on 330 päivää. Aseettomaan palvelukseen hakeutuu vuosittain noin sata varusmiestä.

Ahvenanmaalaiset

Ne, joilla on Ahvenanmaan kotiseutuoikeus, saavat asevelvollisuuden suorittamisen sijasta palvella vastaavalla tavalla luotsi- ja majakkalaitoksessa tai muussa siviilihallinnossa. Koska tällaista palvelusta ei ole järjestetty, ahvenanmaalaiset ovat käytännössä vapautettuja asevelvollisuuden suorittamisesta.

Jehovan todistajat

Jehovan todistajat -nimiseen uskontokuntaan kuuluville asevelvollisille myönnetään hakemuksesta lykkäystä kolme vuotta kerrallaan. Lykkäystä voidaan myöntää enintään sen vuoden loppuun, jona asevelvollinen täyttää 28 vuotta. Mikäli lykkäyksen edellytykset ovat tämän jälkeenkin edelleen olemassa, vapautetaan tähän uskontokuntaan kuuluva asevelvollinen asevelvollisuuden suorittamisesta rauhan aikana.

Naisten vapaaehtoinen asepalvelus

Vuodesta 1995 lähtien 17-29 -vuotiaat naiset ovat voineet vapaaehtoisina hakeutua suorittamaan asepalvelusta. Asepalvelukseen

määrätty nainen on asevelvollisia koskevien säännösten alainen. Palveluksen jälkeen naiset siirretään reserviin ja kutsutaan kertausharjoituksiin samoin perustein kuin miehetkin. Vuosina 1995 ja 1996 palvelukseen otettiin yhteensä yli 300 naista. Vuonna 1997 aloittajia on noin 500.

Muutoksenhakusäännökset

Säännökset muutoksenhausta asevelvollisuutta koskevista päätöksistä sisältyvät asevelvollisuuslain 8 ja 10 lukuihin. Pääesikunnan, sotilasläänin esikunnan tai kutsuntalautakunnan asevelvollisuusasiassa antamaan päätökseen haetaan muutosta kutsunta-asiaain keskuslautakunnalta. Keskuslautakunta käsittelee siten muun muassa varusmiespalvelukseen ja kertausharjoituksiin liittyviä lykäysasioita sekä naisten vapaaehtoista asepalvelusta koskevia asioita sekä asioita, jotka koskevat sellaisia henkilöitä, joilla on kaksoiskansalaisuus.

Kutsunta-asiaain keskuslautakunta on valtioneuvoston asettama asevelvollisuusasioiden ylin muutoksenhakuelin. Keskuslautakunnassa on lainoppinut puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja, jolla on kokemusta tuomarintoiimassa, sekä neljä jäsentä, joista kahden on oltava lainoppineita ja kahden asevelvollisuusasioihin perehtynyttä vähintään esiupseerin arvoista upseeria. Lautakunta asetetaan neljäksi vuodeksi kerrallaan.

Lain mukaan kutsunta-asiaain keskuslautakunnalle tehty valitus on käsiteltävä ja ratkaistava kiireellisesti. Päätöksestä, joka koskee asevelvollisen kelpoisuutta palvelukseen, ei voimassa olevan lain mukaan saa valittaa. Keskuslautakunnan päätös on lopullinen.

1.2. Nykytilan arviointi

Varusmiespalvelus, kertausharjoitukset, ylimääräinen palvelus ja vapaaehtoiset harjoitukset ovat käsitteitä, joiden sisältö on erityisesti puolustusvoimissa vakiintunut ja tunnettu, mutta lainsäädännössä toistaiseksi määrittelemättä. Samoin kohdassa 1.1. tarkoitettu valmiusjoukkokoulutus tapahtuu asevelvollisuuslain nojalla, mutta siitä ei ole laissa nimenomaisia säännöksiä. Näitä koskevat säännökset olisi selvyiden vuoksi sisällytettävä asevelvollisuuslakiin.

Nykyiset varusmiesten palvelusajat perustuvat asevelvollisuuslakiin vuodelta 1950. Laki säädettiin vuosina 1945-1949 toimineen

puolustusrevisiokomitean suosituksesta, jonka mukaan palvelusajoiksi päätettiin 240 ja 330 päivää. Tällaisina ne ovat säilyneet tähän päivään saakka 1980-luvun lopulla tehtyä lisäystä lukuun ottamatta. Silloin otettiin käyttöön edellisten lisäksi 285 päivän palvelusaika. Nykyisin varusmiehistä noin 40 % palvelee 330 päivää, noin 20 % 285 päivää ja noin 40 % 240 päivää.

Palvelusaikajärjestelmän voimassaoloaikana sodankäynti on muuttunut luonteeltaan yhä teknisemmäksi ja monimutkaisemmaksi. Sotatekniikka on edennyt voimakkaasti ja kehittyä edelleen kiihtyvään tahtiin. Välineistön hallinta vaatii enemmän ammattitaitoa ja erikoistumista. Koska nuorten keskimääräinen koulutustaso on noussut, voidaan myös varusmiehille antaa entistä vaativampia tehtäviä. Tämä edellyttää riittävän pitkää ja tehokasta koulutusaikaa. Toisaalta puolustusvoimissa on monia sellaisia tehtäviä, joihin voitaisiin harjaantua kahdeksaa kuukautta lyhyemmässäkin ajassa.

Nykyisessä järjestelmässä on ilmennyt joitakin koulutuksen järjestelyyn ja henkilöstön käyttöön liittyviä epäkohtia. Varuskuntia joudutaan kuormittamaan epätasaisesti ja epätaloudellisesti. Vuoden aikana varuskunnissa on enimmillään palveluksessa noin 30 000 varusmiestä ja vähimmillään runsas 15 000. Lisäksi joukkojen kouluttamiseen kokonaisuuksina liittyy tiettyjä ongelmia. Kaksi vuotta sitten uusittu johtajakoulutus toi kokelaille yhtä pitkän johtamisharjoittelukauden kuin ryhmänjohtajille ja paransi heidän valmiuksiaan sotilasjohtajina. Kuitenkin heidän johdettavinaan toimivat varusmiehet kotiutetaan reserviin kolme kuukautta johtajiaan aikaisemmin.

Valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa (VNS 1/1997 vp) on kuvattu Suomen puolustusjärjestelmän kehittämiseen vaikuttavia yleisiä tekijöitä, joita ovat muun muassa muutokset turvallisuusympäristössämme, asejärjestelmien teknistyminen ja asevoimien henkilövahvuuksien pienentyminen sekä niiden vaikutukset sodan kuvan muuttumiseen. Selonteossa on esitelty koko puolustusvoimia koskeva rakennemuutos, jonka eräänä keskeisenä tavoitteena on yleiseen asevelvollisuuteen perustuvan puolustusjärjestelmän toimivuuden tehostaminen. Varusmiespalvelusaikojen muuttaminen on yksi osa kokonaisuudesta, jolla toteutetaan rakenteellinen uudistus.

Puolustusvoimien sodan ajan kokoonpanoa

on selonteon mukaan tarkoitus supistaa 540 000 henkilöstä 430 000 henkilöön. Samalla rauhan ajan organisaatio ja varusmiesten koulutus mitoitetaan nykyistä paremmin sodan ajan joukkojen tuottamiseen.

Perusoikeusuudistus, Euroopan ihmisoikeussopimus ja hallintolainkäyttölaki korostavat yksilön asemaa ja oikeusturvaa siten, että 1950-luvulta peräisin olevat asevelvollisuuslain muutoksenhakusäännökset eivät enää kaikilta osin ole ajan tasalla.

Oikeusministeriön hallintotuomioistuinjärjestelmää kehittämään asettama hallintotuomioistuintoimikunta on 28 päivänä tammiukuuta 1997 luovuttamassaan mietinnössä (komiteamietintö 1997:4) katsonut, ettei kutsunta-asiaa keskuslautakunnassa käsiteltävää asiaryhmää ole syytä siirtää alueellisiin hallinto-oikeuksiin, jotka toimikunta ehdottaa perustettaviksi nykyisten läänioikeuksien tilalle. Mietinnössä todetaan, että lautakuntakäsittelyn säilyttämistä puoltaa asioiden vähäinen määrä sekä seikka, että asian käsittelyssä on merkitystä puolustusvoimia koskevalla asiantuntemuksella. Lautakunnan riippumattomuutta ja puolueettomuutta korostavat puheenjohtajan kelpoisuusvaatimukset.

2. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Varusmiespalveluksen, kertausharjoitusten, ylimääräisen palveluksen ja vapaaehtoisten harjoitusten tarkoituksen määrittely

Niin kuin edellä kohdassa 1.1. on todettu, asevelvollisuuslaissa on asevelvollisuuden tarkoitukseksi säädetty isänmaan ja laillisen yhteiskuntajärjestyksen puolustaminen. Asevelvollisuuden täytäntöönpano tapahtuu pääasiassa varusmiespalveluksen, kertausharjoitusten, ylimääräisen palveluksen ja vapaaehtoisten harjoitusten muodossa. Vaikka palveluksen perimmäisenä tarkoituksena luonnollisesti on harjoittautuminen isänmaan ja laillisen yhteiskuntajärjestyksen puolustamiseen edellyttämiin tehtäviin, niin edellä tarkoitettujen asevelvollisuusajan osajaksien tarkoituksesta ei ole lainkaan säädetty.

Asevelvollisuuslakiin ehdotetaan lisättäväksi varusmiespalveluksen tarkoitusta ja siihen liittyen kertausharjoitusten, ylimääräisen palveluksen sekä vapaaehtoisten harjoitusten tarkoitusta koskevat säännökset.

Varusmiespalveluksen tarkoitukseksi mää-

riteltäisiin asevelvollisten kouluttaminen ja harjaannuttaminen erilaatuisiin sotilaallisen maanpuolustuksen tehtäviin, mikä puolestaan loisi sitten edellytykset sodan varalta tapahtuvalle erilaisten joukkokokonaisuuksien tuottamiselle.

Kertausharjoitusten, ylimääräisen palveluksen ja vapaaehtoisten harjoitusten tarkoituksiksi puolestaan määriteltäisiin varusmiespalvelusaikana saatujen sotilaallisten tietojen ja taitojen ylläpitäminen sekä niissä harjaannuttaminen sekä kouluttautuminen vaativampiin tehtäviin, asevelvollisten perehdyttäminen sotilaallisen maanpuolustuksen alalla tapahtuneeseen kehitykseen ja edellytysten luominen joukkojen harjoituksille niissä kokoonpanoissa, joissa niiden on suunniteltu toimivan sodan olosuhteissa tai kansainvälisissä kriisinhallintatehtävissä.

Kansainväliseen kriisinhallinta- ja rauhanturvaamistoimintaan koulutettava valmiusjoukko

Kansainvälisen valmiusjoukon muodostaminen on katsottu kansallisen etumme mukaiseksi ja sen organisoiminen puolustusvoimien koulutusjärjestelmän yhteyteen sekä taloudellisesti että puolustusjärjestelmämme kannalta tarkoituksenmukaiseksi. Valtioneuvoston selonteossa VNS 2/1996 vp todetaan, että valmiusjoukkokoulutuksen voidaan perustellusti katsoa harjaannuttavan asevelvollisia pääasiassa kotimaan puolustuksen edellyttämiin valmiuksiin. Niin sanotun rauhanturvaamislain (514/1984) muuttamista koskevasta hallituksen esityksestä (HE 185/1995 vp) ulkoasianvaliokunnalle annetussa perustuslakivaliokunnan lausunnossa (PeVL 18/1995 vp) on yhdytty hallituksen esitykseen sisällytettävyn kantaan, jonka mukaan asevelvollisuuslaissa säädettyä palvelusta suoritettava harjaantuu rauhanturvaamiskoulutukseen osallistuessaan samalla niissä valmiuksissa, jotka hänelle pyritään muutoinkin antamaan. Koulutukseen osallistuminen ei siten ole ristiriidassa asevelvollisuuden hallitusmuotoon perustuvan tarkoituksen kanssa.

Voimassa olevassa asevelvollisuuslaissa ei säännellä asevelvollisten kouluttamista kansainvälisiin tehtäviin. Kun osa varusmiespalvelusajasta voidaan käyttää kansainväliseen kriisinhallinta- ja rauhanturvaamistoimintaan tähtäävään valmiusjoukkokoulutukseen, on perusteltua luoda sille selkeä oikeudellinen perusta sisällyttämällä siitä säännös

asevelvollisuuslakiin.

Palvelusaikajärjestelmän uudistus

Varusmiesten palvelusaikoja ehdotetaan uudistettaviksi. Miehistön palvelusajan pituudeksi ehdotetaan 180 päivää, erikoiskoulutettavan miehistön 270 tai 362 päivää sekä johtajakoulutuksen saavien palvelusajaksi 362 päivää. Tämän seurauksena lyhyemmän aikaa koulutettavan miehistön palvelusaika lyhenee, mutta johtajatehtäviin koulutettavien ja vaativimpiin erityistehtäviin koulutettavan miehistön palvelusaika pitenee. Keskimäärin palvelusaika lyhenee kuukaudella.

Palvelusaikajärjestelmän uudistamisen tavoitteena on koulutuksen sisällön kehittäminen ja tehostaminen, sodan ajan joukkojen henkilöstön tuotantoedellytysten parantaminen sekä varusmiespalveluksen sopeuttaminen muun yhteiskunnan toimintaan. Varusmiesikäluokan vuosittainen vahvuus on noin 30 000. Ehdotettu palvelusaikajärjestelmä tasaa koulutettavien määrän ja optimoi varuskuntakapasiteetin käyttöasteen. Uudet järjestelyt vapauttavat noin 7 000 vuodepaikkaa ja mahdollistavat osaltaan henkilöstön uudelleen kohdentamisen ja varuskuntien supistamisen. Palvelusaikojen muutoksen seurauksena varusmiespäivien määrä vähenee siten, että siitä syntyy noin 45 miljoonan markan vuotuinen kustannussäästö. Näin säästytävät varat on tarkoitus käyttää ensisijaisesti varusmiesten sosiaalisen aseman parantamiseen.

Uudessa järjestelmässä varusmiesjohtajat kotiutuisivat samaan aikaan koulutettaviensa kanssa. Tällöin johtajat ja miehistö sijoitettaisiin yhdessä valmiina joukkona sodan ajan organisaatioon. Koulutettava sodan ajan yksikkö pysyisi kiinteänä joukkona koko kuuden kuukauden koulutusjakson ajan.

Uudessa järjestelmässä palvelukseen astutaisiin kaikissa puolustushaaroissa tammi- ja heinäkuussa. Palvelusaikojen muuttaminen saattaa johtaa siihen, etteivät kuuden kuukauden varusmiehet saa riittävästi tai lainkaan talvikokemusta. Talvikokemuksen puuttuminen korvattaisiin talvikertausharjoituksilla.

Lyhimmän ja pisimmän palvelusajan välinen ero kasvaisi kolmesta kuukaudesta kuuteen kuukauteen. Tällöin 12 kuukautta palvelevien ja erityisesti erikoiskoulutettavan miehistön ja aliupseereiksi koulutettavien varusmiesten palvelusmotivaatioon on kiin-

nitettävä erityistä huomiota.

Varusmiespäivien vähenemisestä syntyviä säästöjä suunnataan pitkän (9 - 12 kk) palvelusajan varusmiehille taloudellisena korvauksena muita pidemmästä koulutuksesta.

Palvelusaikajärjestelmän uudistusvalmistelun aikana on oltu yhteydessä opetusviranomaisiin ja korkeakoululaitokseen sellaisen järjestelmän aikaansaamiseksi, että pitempää palvelusaikaa merkitsevä erikoiskoulutus tuottaisi lisäpisteitä oppilaitosten pääsykokeissa, ja johtajakoulutus ja -kokemus sekä muu koulutus ja ohjattu harjoittelu luetaisiin hyväksi opintoviikkoina tai kursseina oppilaitoksissa. Tiettyjen koulutushaarojen koulutusta on myös tarkoitus kehittää siten, että se antaa tukea ammattitutkintoihin. Lisäksi tuettaisiin pitkän palvelusajan varusmiesten ammattitutkintoihin tähtäävää itseopiskelua.

Varusmies saisi ehdotuksen mukaan käyttää niin sanottua henkilökohtaista lomaa päivän kuukaudessa. Varusmiehet, jotka on määrätty palvelemaan kuutta kuukautta pidempään, saisivat kuitenkin kuuden kuukauden palveluksen jälkeen sanottua lomaa kaksi päivää kuukaudessa.

Hallintolainkäyttölakiin liittyvät muutokset

Hallinnollista muutoksenhakua koskevat perussäännökset sisältyvät hallintolainkäyttölakiin (586/1996). Vastaukseensa hallituksen esitykseen hallintolainkäyttölainsäädäntäeduskunta liitti lausuman, jossa se edellytti, että kullakin hallinnonalalla voimassa oleviin eri lakeihin ja asetuksiin sisältyvät valitusmenettelysäännökset tarkistetaan. Ne on tilanteen mukaan joko yhdenmukaistettava hallintolainkäyttölain kanssa, poistettava tarpeettomina tai muutettava tarpeellisilta osin viitauksiksi hallintolainkäyttölain säännöksiin.

Hallintolainkäyttölain perusteluissa mainitaan kutsunta-asian keskuslautakunta yhtenä esimerkkinä hallintolainkäyttölain 1 §:ssä tarkoitetuista muutoksenhakuasioista käsittelemään perustetuista lautakuntatyyppeistä erityisviranomaisista.

Hallintolainkäyttölainsäädäntä on omaksuttu yleisen valitusoikeuden periaate, jonka mukaan hallintoasiassa annettuun päätökseen tulisi olla mahdollisuus hakea muutosta. Hallitusmuodon 16 §:ssä turvataan jokaiselle oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi.

Pääesikunnan, sotilasläänin esikunnan ja kutsuntalautakunnan asevelvollisuusasioissa antamia päätöksiä koskeva valitustie ehdotetaan säilytettäväksi ennallaan. Muutosta haettaisiin siten edelleen nykyisen käytännön mukaisesti kutsunta-asiain keskuslautakunnalta, jonka päätös asiassa olisi lopullinen. Järjestelmä takaa sen, että usein hyvin kii-reellistä käsittelyä vaativat valitukset kyetään ratkaisemaan asiantuntevasti, tarvittavan nopeasti ja oikeusturvanäkökohdat asianmukaisesti huomioon ottaen.

Asevelvollisuuslain 37 §:n 3 momentissa säädettyä kieltoa valittaa päätöksestä, joka koskee asevelvollisen kelpoisuutta palvelukseen on, suoranaisesti yksilön oikeuksia ja velvollisuuksia koskevana, nyttemmin pidettävä Euroopan ihmisoikeussopimuksen (SopS 19/1990) 6 artiklan ja perusoikeusuu-distuksen jälkeen myös hallitusmuodon 16 §:n kanssa ristiriidassa olevana. Valituskielto ehdotetaan nyt kumottavaksi. Tällöin näissäkin asioissa valitusviranomaiseksi tulisi, kuten asevelvollisuusasioissa yleensäkin, kutsunta-asiain keskuslautakunta.

3. Esityksen vaikutukset

3.1. Taloudelliset vaikutukset

Palvelusaikauudistus

Palvelusaikauudistuksesta aiheutuu vuotui-nen noin 45 miljoonan markan säästö, kun palvelusaika lyhenee keskimäärin yhdellä kuukaudella. Laskentaperusteena on käytetty varusmieskoulutuksen volyymin supistumista noin kymmenellä prosentilla, mikä merkitsee varusmiesvuorokausien vähenemistä vuosit-tain noin 855 000:lla. Välittömät säästöt il-menevät päiväraha- ja matkakustannuksissa sekä elintarvike-, terveydenhoito- ja kiinteis-

töjen ylläpitokuluissa. Uudistuksesta aiheutu-via säästöjä on tarkoitus käyttää pitkän (9 - 12 kk) palvelusajan varusmiehille taloudel-lisena korvauksena muita pidemmästä kou-lutuksesta.

Päiväraha- ja ilmaismatkajärjestelmää kos-keva uudistus sovitetaan puolustusministeri-ön hallinnonalalle vahvistettujen menokehys-ten puitteisiin siten, että järjestelystä ei ai-heudu määrärahojen lisätarvetta.

Päivärahaa ja ilmaismatkojen lukumäärää koskevia kysymyksiä ei säännellä lain tasol-la. Niistä aiheutuvat kustannusvaikutukset eivät siten suoranaisesti seuraa käsiteltävänä olevasta lakiehdotuksesta.

3.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset

Palvelusaikajärjestelmän muutos mahdol-listaa osaltaan puolustusvoimien rauhan ajan organisaation kehittämisen palvelemaan ny-kyistä paremmin sodan ajan joukkojen kou-luttamista. Palvelusaikajärjestelmän muutok-sen vuoksi kohdennetaan lisävoimavaroja erityisesti kouluttajatehtäviin. Asiassa on aloitettu yhteistoimintamenettely.

Muilla ehdotukseen sisältyvillä muutoksilla ei ole organisaatio- eikä henkilöstövaikutuk-sia.

4. Asian valmistelu

Esitys perustuu osittain edellä kosketeltui-hin valtioneuvoston selontekoihin ja niiden eduskuntakäsittelyn yhteydessä syntyneeseen aineistoon.

Esitys on valmisteltu virkatyönä puolustus-ministeriössä yhteistyössä pääesikunnan kanssa. Esityksestä on saatu lausunto Raja-vartiolaitoksen esikunnalta. Varusmiesten koulutusjärjestelmän uudistuksesta on järjes-tetty Varusmiesliiton edustajille tiedotus- ja keskustelutilaisuus.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

3 a §. Pykälässä ehdotetaan yleisperuste-luissa esitetyn mukaisesti säädettäväksi va-rusmiespalveluksen tarkoituksesta. Varus-miespalveluksen tarkoituksena on yksilö-

tasolla antaa asevelvolliselle sotilaalliset pe-rustiedot ja -taidot. Valtakunnan puolustuk-sen ja puolustusvalmiuden kannalta on vält-tämätöntä, että käytettävissä on paitsi näin koulutettuja yksilöitä myös suurempina yk-sikköinä yhteistoimintaan kykeneviksi kou-

lutettuja ja harjaannutettuja sekä asianmukaisesti varustettuja joukkokokonaisuuksia. Tällainen niin sanottu joukkotuotanto, joka henkilöstön osalta perustuu asevelvollisten kouluttamiseen, onkin yksi joukko-osastojen keskeisimmistä tehtävistä.

Pykälän 2 momentti sisältäisi valmiusjoukkoa koskeneen valtioneuvoston selonteon eduskuntakäsittelyssä esitetyn mukaisesti perussääntelyn kansainvälisen kriisinhallintaja rauhanturvaamiskoulutuksen antamisesta asevelvollisille varusmiespalveluksen ja kertausharjoitusten aikana. Koulutus annetaan sellaisessa joukko-osastossa, jonka joukkotuotantotehtävänä on valmiusjoukon muodostaminen. Koulutus voidaan lyhytaikaisesti järjestää myös ulkomailla. Se luo osaltaan edellytykset Suomen osallistumiselle aiempaa vaativampiin rauhanturvaamistehtäviin.

5 §. Yleisperusteluissa esitetyistä syistä varusmiesten koulutusjärjestelmän uudistukseen liittyen pykälässä ehdotetaan otettavaksi käyttöön uudet varusmiespalvelusajat.

Varusmiespalvelusajan pituudeksi ehdotetaan vähintään 180 päivää. Miehistön erityistaitoa vaativiin tehtäviin koulutettavien varusmiesten palvelusajaksi ehdotetaan 270 ja upseereiksi, aliupseereiksi sekä miehistön vaativimpiin erityistehtäviin koulutettavien varusmiesten palvelusajaksi 362 päivää. Pääsimppään palvelevien varusmiesten palveluspäivien lukumäärä on valittu siten, että edellisen saapumiserän kotiuttamiseen ja uuden palvelukseen astumiseen liittyvät käytännön järjestelyt varuskunnissa sujuvat joustavasti ja ilman turhia päällekkäisyyksiä.

7 a §. Varusmiespalveluksen tarkoituksen määrittelyyn liittyen lakiin lisättävään uuteen 7 a §:ään sisällytettäisiin kertausharjoitusten, ylimääräisen palveluksen ja vapaaehtoisten harjoitusten tarkoituksen yleispiirteinen sääntely. Sanottujen palvelusjaksojen tarkoituksena on antaa varusmiespalvelusajana saatujen sotilaallisten tietojen ja taitojen ylläpitämiseen ja kehittämiseen tarvittavaa koulutusta ja harjoitusta sekä mahdollistaa koulutautuminen vaativampiin tehtäviin sekä se, että joukkoja, jotka on muodostettu reserviin, voidaan harjoituttaa niille suunniteltuja tehtäviä vastaavina kokonaisuuksia.

15 §. Asevelvollinen voidaan vapauttaa varusmiespalveluksesta rauhan aikana, jos hänet toistuvasti todetaan palvelukseen kytkenemättömäksi. Mikäli hän on ehtinyt olla varusmiespalveluksessa vähintään kuusi kuukautta, hänen katsotaan 2 momentin nojalla

suorittaneen palveluksensa vakinaisessa väessä kokonaan. Palvelusajakoja yleisesti lyhennettäessä yllä mainittu vaatimus kuuden kuukauden vähimmäispalveluksesta ehdotetaan muutettavaksi viideksi kuukaudeksi.

16 §. Voimassa olevan lain mukaan varusmiehellä on ilman erityistä syytä oikeus 14-16 päivän henkilökohtaiseen lomaan, joka määräytyy palvelusajan pituuden mukaan. Mainitut päivät luetaan palvelusajaksi. Miehistön palvelusajojen lyhentymisen kahdella kuukaudella edellyttää kuitenkin lomien vähentämistä, jotta varusmiehet ehdittäisiin entistä tiiviimmän ja tehokkaamman palvelusajan aikana kouluttaa sodan ajan tehtäviin. Toisaalta pisimmän palvelusajan pidentyessä 362 päivään olisi henkilökohtaista lomaa vastaavasti lisättävä. Pykälässä säädettyä palvelusajan pituuden mukaan määräytyvää henkilökohtaista lomaa koskevaa järjestelmää ehdotetaan muutettavaksi siten, että varusmiehillä olisi oikeus yhteen lomapäivään kuukaudessa ja että yli kuuden kuukauden palveluksen jälkeen henkilökohtaisen loman pituus kasvaisi kahteen päivään kuukaudessa. Pykälän 1 momenttiin ehdotettaisiin siten lomapäivien uusiksi lukumääräksi kuusi, 12 ja 18.

31 §. Pykälässä säädetään 17 vuotta täyttäneen asevelvollisen oikeudesta astua vapaaehtoisena asepalvelukseen. Tätä koskeva kirjallinen hakemus on toimitettava asianomaisen sotilasläänin esikunnalle puolustusministeriön määräämänä ajankohtana. Käytännössä on osoittautunut, että vapaaehtoisena palvelukseen hakijat voidaan sijoittaa palveluspaikkoihinsa joustavasti hyvinkin lyhyellä varoitusaajalla. Pykälästä ehdotetaan sen vuoksi tarpeettomana poistettavaksi vaatimus hakemuksen jättämiselle asetettavasta, ministeriötasolla päätettävästä määräajasta. Lisäksi pykälän sanamuotoa ehdotetaan täsmennettäväksi hakemuksen jättöajankohdan osalta.

33 §. Pykälän 5 momentti sisältää perussääntelyn asevelvolliselle annetun koulutusmääräyksen peruuttamisesta ja sen vaikutuksesta palvelusajan pituuteen. Lain 5 §:n nojalla määrätty pidempi 285 tai 330 päivän palvelusaika on tuolloin lyhennettävä 240 tai 285 päivään siten kuin asetuksella säädetään. Palvelusajakärjestelmää uudistettaessa 240 ja 285 päivän palvelusajat ehdotetaan lyhennettäväksi 180 ja 270 päiväksi, mitä vastaava muutos ehdotetaan sisällytettäväksi myös 33 §:n 5 momenttiin.

37 §. Sotilasläänin esikunnan tai kutsuntalautakunnan asevelvollisuusasiassa antamaan päätökseen haetaan muutosta valittamalla kutsunta-asiain keskuslautakuntaan. Valituskirjelmä voidaan 1 momentin mukaan toimittaa myös nimismiehelle tai poliisilaitokselle, jotka toimittavat sen edelleen sotilasläänin esikunnalle.

Kun myös pääesikunta antaa asevelvollisuusasioissa päätöksiä, joihin asevelvollisuuslain 45 §:n nojalla saa hakea muutosta valittamalla kutsunta-asiain keskuslautakuntaan, ehdotetaan pykälän 1 momentin luetteloon sekä vastaavasti 2 momenttiin lisättäväksi maininta pääesikunnasta.

Koska käytännössä on osoittautunut harvinaiseksi, että valituskirjelmä toimitetaan valitusviranomaiselle joukko-osaston, nimismiehen tai poliisin välityksellä, ehdotetaan näitä viranomaisia koskeva maininta 1 momentista tarpeettomana poistettavaksi. Samoin ehdotetaan poistettavaksi 2 momentissa säädetty vaatimus sotilasläänin esikunnassa tehdyn pöytäkirjan lähettämisestä kutsunta-asiain keskuslautakunnalle, koska valitusasia koskevan pöytäkirjan laatimisesta sotilasläänin esikunnassa on käytännössä luovuttu.

Pykälän 3 momentin mukaan päätöksestä, joka koskee asevelvollisen palveluskelpoisuutta, ei voida valittaa.

Yleisperusteluissa esitetyn mukaisesti on katsottava, että puheena oleva valituskielto ei ole sopusoinnussa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan enempää kuin hallitusmuodon 16 §:nkään kanssa. Säännös ehdotetaan näin ollen poistettavaksi pykälästä.

Lisäksi pykälän sanamuoto muutetaan vastaamaan muualla asevelvollisuuslaissa käytettyä terminologiaa.

38 §. Pykälässä säädetään valitusasian ratkaisemisesta kutsunta-asiain keskuslautakunnassa. Käsittelyssä noudatettavien menettelytapojen osalta ehdotetaan pykälään lisättäväksi viittaus hallintolainkäyttölakiin. Muutos merkitsee muun muassa suullisen käsittelyn mahdollistamista kutsunta-asiain keskuslautakunnassa.

2. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan heti kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

Puolustusvoimien uusittu rauhan ajan koulutusorganisaatio on tarkoitus saada voimaan mahdollisimman nopealla aikataululla. Asevelvollisten uutta palvelusaikajärjestelmää

sovellettaisiin jo niihin asevelvollisiin, jotka määrätään ensimmäistä kertaa astumaan palvelukseen 6 päivänä heinäkuuta 1998. Ennen sanottua päivää, mutta tämän lain voimaantulon jälkeen palvelukseen astuvien samoin kuin tämän lain voimaan tullessa palveluksessa olevien asevelvollisten palvelusaika määräytyisi tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten mukaisesti. Siirtymävaiheessa sovellettaisiin siten rinnakkain kahta palvelusaikajärjestelmää.

3. Säättämisjärjestys

Hallitusmuodon 75 §:n 1 momentin mukaan jokainen Suomen kansalainen on velvollinen olemaan osallisena isänmaan puolustuksessa tai sitä avustamaan, niin kuin siitä laissa säädetään. Lailla on säädetty miehille asevelvollisuus, mutta erilaisin lainsäädännöllisin ratkaisuin osa Suomen kansalaisista on kuitenkin jätetty kokonaan asevelvollisuuslain soveltamisalan ulkopuolelle tai osittain tai kokonaan vapautettu sanotun velvollisuuden täyttämisestä. Naisille vastaavaa velvollisuutta ei ole lailla lainkaan säädetty. Nainen voi kuitenkin vapaaehtoisesti hakeutua asepalvelukseen, jolloin hän laissa säädetyn ajan palveltuaan tulee asevelvollisen asemaan (naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain, 194/1995, 1, 4 ja 5 §). Ahvenanmaan maakunnan asukkaita ei ole sinänsä vapautettu asevelvollisuudesta (asevelvollisuuslain 4 § ja Ahvenanmaan itsehallintolain, 1144/1991, 12 §), mutta koska heille ei ole lailla säädetty korvaavaa palvelusta, ahvenanmaalaisten miesten asevelvollisuus ei käytännössä toteudu. Puuttuvan palveluskelpoisuuden vuoksi voidaan asevelvollinen terveydellisin perustein vapauttaa palveluksesta rauhan aikana tai kokonaan asevelvollisuuden suorittamisesta (asevelvollisuuslain 12, 13 ja 45 §). Vapautusperusteena sodan ajan palveluksesta, kertausharjoituksista ja ylimääräisestä palveluksesta voi lisäksi olla asevelvollisen virka-asema tai tehtävä. Siten muun muassa kansanedustajat ja valtioneuvoston jäsenet on vapautettu edellä mainitusta palveluksesta (Asetus vapauttamisesta asevelvollisuuden suorittamisesta eräissä tapauksissa, 635/1968). Asevelvollisuuden konkretisoituminen palvelusvelvollisuudeksi on asevelvollisuuslaissa lisäksi rajattu iän perusteella siten, että määrätty ikäraja alittavat ja ylittävät miehet eivät ole palvelusvelvollisia. Hallitusmuodossa

säädetty maanpuolustusvelvollisuus ei näin ollen kohdistu kaikkiin kansalaisiin samantaisena. Poikkeuksiin on kuitenkin katsottu olevan hyväksyttävä syy.

Nyt ehdotetut 180, 270 ja 362 päivän palvelusajat merkitsevät tosin erilaista räsitusta eri asevelvollisille, mutta palvelusaikojen pituudet on määritelty puolustusvoimien koulutuksellisten ja toiminnallisten tavoitteiden perusteella mahdollisimman tehokkaan maanpuolustusvalmiuden aikaansaamiseksi käytettävissä olevilla voimavaroilla. Tämän vuoksi eripituisten palvelusaikojenkaan ei voida katsoa saattavan kansalaisia eri asemaan ilman hyväksyttävää syytä.

Edellä mainituilla perusteilla hallitus katsoo, että lakiehdotus tältä osin voidaan käsitellä tavallisen lain säätämijärjestyksessä.

Lakiehdotukseen on uusina sääntelyinä sisällytetty säännökset varusmiespalveluksen, kertausharjoitusten, ylimääräisen palveluksen ja vapaaehtoisten harjoitusten tarkoituksesta. Säännösten tarkoituksena on antaa sisältö yleisesti tunnetuille ja perinteisille asevelvollisuuden täytäntöönpanoon liittyville käsitteille, joita ei aikaisemmin ole laintasoisesti määritelty. Sääntelyllä ei laajenneta hallitusmuodon 75 §:n 1 momentissa tarkoitettua isänmaan puolustuksen käsitettä, vaan aino-

astaan annetaan konkreettinen sisältö asevelvollisuuden täytäntöönpanon osajaksolle.

Lakiehdotukseen on sisällytetty uutena sääntelynä varusmiespalveluksen yhteydessä annettavaa sotilaalliseen kriisinhallinta- ja rauhanturvaamistoimintaan osallistumisen edellyttämää peruskoulutusta koskeva säännös. Perustuslakivaliokunta on edellä yleisperusteluissa esitetyn mukaisesti Suomen rauhanturva- ja humanitaaristen valmiuksien kehittämistä koskeneen valtioneuvoston selonteon johdosta ulkoasiainvaliokunnalle antamassaan lausunnossa katsonut kuvatu-
laisen koulutusjärjestelmän olevan sopusoinnussa hallitusmuodon 75 §:n 1 momentin kanssa. Sotilaalliseen kriisinhallinta- ja rauhanturvaamistoimintaan osallistumisen edellyttämä peruskoulutus edistää ja kehittää niitä valmiuksia, joita luodaan asevelvollisille näiden suorittaessa asevelvollisuuslaissa säädettyä palvelusvelvollisuuttaan.

Edellä esitetyn perusteella hallitus katsoo, että lakiehdotus myös näiltä osin voidaan käsitellä tavallisen lain säätämijärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

asevelvollisuuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 15 päivänä syyskuuta 1950 annetun asevelvollisuuslain (452/1950) 5 §, 15 §:n 2 momentti, 16 §:n 1 momentti, 31 §, 33 §:n 5 momentti, 37 § ja 38 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 5 § ja 16 §:n 1 momentti laissa 1169/1988, 15 §:n 2 momentti laissa 387/1971, 31 §, 33 §:n 5 momentti ja 38 §:n 1 momentti laissa 1260/1992 ja 37 § osaksi mainituissa laeissa 1169/1988 ja 1260/1992, sekä
lisätään lakiin uusi 3 a ja 7 a §, seuraavasti:

3 a §

Varusmiespalveluksen tarkoituksena on kouluttaa ja harjaannuttaa asevelvolliset sotilaallisen maanpuolustuksen tehtäviin ja siten luoda osaltaan edellytykset sodan ajan varalta tarvittavien joukkokokonaisuuksien tuottamiselle.

Varusmiespalveluksen ja kertausharjoitusten yhteydessä voidaan antaa kansainväliseen kriisinhallinta- ja rauhanturvaamistointaan osallistumisen edellyttämä sotilaallinen peruskoulutus, jota voidaan lyhytaikaisesti järjestää myös ulkomailla.

5 §

Varusmiespalvelusaika on vähintään 180 päivää. Niiden asevelvollisten palvelusaika, jotka määrätään koulutettaviksi asetuksella tarkemmin säädettyihin miehistön erityistaitoa vaativiin tehtäviin, on 270 päivää. Upseereiksi, aliupseereiksi ja asetuksella tarkemmin säädettyihin miehistön vaativimpiin erityistehtäviin koulutettavien asevelvollisten palvelusaika on 362 päivää.

7 a §

Kertausharjoitusten, ylimääräisen palveluksen ja vapaaehtoisten harjoitusten tarkoituksena on :

1) mahdollistaa varusmiespalveluksen aikana saatujen sotilaallisten tietojen ja taitojen ylläpitäminen ja niissä harjaantuminen sekä kouluttautuminen vaativampiin tehtäviin;

2) perehdyttää asevelvolliset sotilaallisessa maanpuolustuksessa tapahtuneen kehityksen mukanaan tuomiin muutoksiin; sekä

3) mahdollistaa joukkokokonaisuuksien harjoitukset niille suunnitelluissa kokoonpanoissa.

15 §

Jos asevelvollinen, joka on 1 momentin nojalla vapautettu palveluksesta vakinaisessa väessä rauhan aikana, on ollut vähintään viisi kuukautta vakinaisessa palveluksessa, hänen katsotaan suorittaneen palveluksensa vakinaisessa väessä.

16 §

Asevelvollisella on oikeus 5 §:ssä säädetyn varusmiespalvelusajan pituuden mukaisesti määräytyvään 6, 12 tai 18 päivän henkilökohtaiseen lomaan, joka myönnetään ilman erikseen esitettävää syytä, sekä lisäksi oman lapsen syntymän yhteydessä pidettävään 6 päivän isyysvapaaseen. Jos hän on palvelusaikanaan erityisesti kunnostautunut, hänelle voidaan, mikäli olosuhteet sen sallivat, antaa kuntoisuuslomaa yhteensä enintään 30 päivää.

31 §

Jos 17 vuotta täyttänyt asevelvollinen haluaa astua vapaaehtoisena varusmiespalvelukseen, hänen on toimitettava sitä koskeva kirjallinen hakemuksensa asianomaisen sotilasläänin esikunnalle sen vuoden loppuun mennessä, jona hän täyttää 18 vuotta.

33 §

Jos asevelvollisen 1-3 momentissa tarkoitettu koulutus asianomaisella kurssilla tai koulutusjaksolla joudutaan keskeyttämään terveydellisistä tai muista, asevelvollisesta itsestään riippumattomista syistä, on asianomaiselle 5 §:n mukaan määräytynyt pitempi palvelusaika hänen suostumuksellaan lyhen-

nettävä 180 tai 270 päivään siten kuin siitä asetuksella säädetään.

37 §

Pääsikunnan, sotilasläänin esikunnan tai kutsuntalautakunnan asevelvollisuusasiassa antamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla kutsunta-asiain keskuslautakuntaan. Valituskirjelmän saa toimittaa myös päätöksen antaneelle viranomaiselle, kutsuntalautakunnan antamaa päätöstä koskevan valituskirjelmän osalta kuitenkin asianomaisen sotilasläänin esikunnalle. Valitus on tehtävä 30 päivän kuluessa siitä päivästä, jona valittaja sai tiedon päätöksestä.

Pääsikunnan tai sotilasläänin esikunnan on kahdeksan päivän kuluessa sen jälkeen, kun valituskirjelmä on sille tullut, lähetettävä se siihen kuuluvine asiakirjoinen ja oma lausuntonsa kutsunta-asiain keskuslautakunnalle.

Palvelukseen määräämistä tai kutsumista koskeva päätös pannaan täytäntöön valituksesta huolimatta.

38 §

Kutsunta-asiain keskuslautakunnalle tehty

valitus on käsiteltävä ja ratkaistava kiireellisesti. Asiasta annettu päätös on toimitettava viipymättä pääsikunnan tai sotilasläänin esikunnan välityksellä valittajalle. Asian käsittelyssä kutsunta-asiain keskuslautakunnassa noudatetaan muutoin, mitä hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

Tämän lain 5 §:n, 15 §:n 2 momentin, 16 §:n 1 momentin ja 33 §:n 5 momentin säännöksiä sovelletaan niihin asevelvollisiin, jotka määrätään ensimmäistä kertaa astumaan palvelukseen 6 päivänä heinäkuuta 1998 tai sen jälkeen. Ennen sanottua päivää, mutta tämän lain voimaantulon jälkeen palvelukseen astuvien samoin kuin tämän lain voimaan tullessa palveluksessa olevien asevelvollisten palvelusaika määräytyy tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten mukaisesti.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöön panemiseksi tarvittaviin toimenpiteisiin.

Helsingissä 24 päivänä lokakuuta 1997

Tasavallan Presidentti

MARTTI AHTISAARI

Puolustusministeri *Anneli Taina*

Laki

asevelvollisuuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 15 päivänä syyskuuta 1950 annetun asevelvollisuuslain (452/1950) 5 §, 15 §:n 2 momentti, 16 §:n 1 momentti, 31 §, 33 §:n 5 momentti, 37 § ja 38 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 5 § ja 16 §:n 1 momentti laissa 1169/1988, 15 §:n 2 momentti laissa 387/1971, 31 §, 33 §:n 5 momentti ja 38 §:n 1 momentti laissa 1260/1992 ja 37 § osaksi mainituissa laeissa 1169/1988 ja 1260/1992, sekä
lisätään lakiin uusi 3 a ja 7 a §, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

5 §

Varusmiespalvelusaika on vähintään 240 päivää. Niiden asevelvollisten palvelusaika, jotka määrätään koulutettaviksi asetuksella tarkemmin säädettäviin miehistön erityistaitoa vaativiin tehtäviin, on 285 päivää. Upseereiksi, aliupseereiksi ja asetuksella tarkemmin säädettäviin miehistön vaativimpiin erityistehtäviin koulutettavien asevelvollisten palvelusaika on 330 päivää.

3 a §

Varusmiespalveluksen tarkoituksena on kouluttaa ja harjaannuttaa asevelvolliset sotilaallisen maanpuolustuksen tehtäviin ja siten luoda osaltaan edellytykset sodan ajan varalta tarvittavien joukkokokonaisuuksien tuottamiselle.

Varusmiespalveluksen ja kertausharjoitusten yhteydessä voidaan antaa kansainväliseen kriisinhallinta- ja rauhanturvaamistointaan osallistumisen edellyttämä sotilaallinen peruskoulutus, jota voidaan lyhytaikaisesti järjestää myös ulkomailla.

5 §

Varusmiespalvelusaika on vähintään 180 päivää. Niiden asevelvollisten palvelusaika, jotka määrätään koulutettaviksi asetuksella tarkemmin säädettäviin miehistön erityistaitoa vaativiin tehtäviin, on 270 päivää. Upseereiksi, aliupseereiksi ja asetuksella tarkemmin säädettäviin miehistön vaativimpiin erityistehtäviin koulutettavien asevelvollisten palvelusaika on 362 päivää.

7 a §

Kertausharjoitusten, ylimääräisen palveluksen ja vapaaehtoisten harjoitusten tarkoituksena on:

1) mahdollistaa varusmiespalveluksen aikana saatujen sotilaallisten tietojen ja taitojen ylläpitäminen ja niissä harjaantuminen sekä kouluttautuminen vaativampiin tehtäviin;

2) perehdyttää asevelvolliset sotilaallisessa maanpuolustuksessa tapahtuneen kehityksen mukanaan tuomiin muutoksiin; sekä

3) mahdollistaa joukkokokonaisuuksien

Voimassa oleva laki

Ehdotus

harjoitukset niille suunnitelluissa kokoonpanoissa.

15 §

Jos asevelvollinen, joka on 1 momentin nojalla vapautettu palveluksesta vakinaisessa väessä rauhan aikana, on ollut vähintään kuusi kuukautta vakinaisessa palveluksessa, hänen katsotaan suorittaneen palveluksensa vakinaisessa väessä.

Jos asevelvollinen, joka on 1 momentin nojalla vapautettu palveluksesta vakinaisessa väessä rauhan aikana, on ollut vähintään viisi kuukautta vakinaisessa palveluksessa, hänen katsotaan suorittaneen palveluksensa vakinaisessa väessä.

16 §

Asevelvollisella on oikeus 5 §:ssä säädetyn varusmiespalvelusajan pituuden mukaisesti määräytyvään 14, 15 tai 16 päivän henkilökohtaiseen lomaan, joka myönnetään ilman erikseen esitettävää syytä, sekä lisäksi oman lapsen syntymän yhteydessä pidettävään 6 päivän isyysvapaaseen. Jos hän on palvelusaikanaan erityisesti kunnostautunut, hänelle voidaan, mikäli olosuhteet sen sallivat, antaa kuntoisuuslomaa yhteensä enintään 30 päivää.

16 §

Asevelvollisella on oikeus 5 §:ssä säädetyn varusmiespalvelusajan pituuden mukaisesti määräytyvään 6, 12 tai 18 päivän henkilökohtaiseen lomaan, joka myönnetään ilman erikseen esitettävää syytä, sekä lisäksi oman lapsen syntymän yhteydessä pidettävään 6 päivän isyysvapaaseen. Jos hän on palvelusaikanaan erityisesti kunnostautunut, hänelle voidaan, mikäli olosuhteet sen sallivat, antaa kuntoisuuslomaa yhteensä enintään 30 päivää.

31 §

Jos 17 vuotta täyttänyt asevelvollinen haluaa astua vapaaehtoiseen varusmiespalvelukseen, hänen on toimitettava sitä koskeva kirjallinen hakemuksensa asianomaisen sotilasläänin esikunnalle *puolustusministeriön määräämänä aikana* viimeistään sinä vuonna, jona hän täyttää 18 vuotta.

31 §

Jos 17 vuotta täyttänyt asevelvollinen haluaa astua vapaaehtoisena varusmiespalvelukseen, hänen on toimitettava sitä koskeva kirjallinen hakemuksensa asianomaisen sotilasläänin esikunnalle *sen vuoden loppuun mennessä*, jona hän täyttää 18 vuotta.

33 §

Jos asevelvollisen 1-3 momentissa tarkoitettu koulutus asianomaisella kurssilla tai koulutusjaksolla joudutaan keskeyttämään terveydellisistä tai muista, asevelvollisesta itsestään riippumattomista syistä, on asianomaiselle 5 §:n mukaan määräytynyt pitempi palvelusaika hänen suostumuksellaan lyhennettävä 240 tai 285 päivään siten kuin siitä asetuksella säädetään.

Jos asevelvollisen 1-3 momentissa tarkoitettu koulutus asianomaisella kurssilla tai koulutusjaksolla joudutaan keskeyttämään terveydellisistä tai muista, asevelvollisesta itsestään riippumattomista syistä, on asianomaiselle 5 §:n mukaan määräytynyt pitempi palvelusaika hänen suostumuksellaan lyhennettävä 180 tai 270 päivään siten kuin siitä asetuksella säädetään.

37 §

Sotilasläänin esikunnan tai kutsuntalautakunnan asevelvollisuusasiassa antamaan pää-

37 §

Pääesikunnan, sotilasläänin esikunnan tai kutsuntalautakunnan asevelvollisuusasiassa

Voimassa oleva laki

tökseen saa hakea muutosta valittamalla kutsunta-asiain keskuslautakuntaan. Valituskirjelmän saa toimittaa myös sotilasläänin esikunnalle taikka lähimmälle joukko-osastolle, nimismiehelle tai poliisilaitokselle, joiden tulee viipymättä toimittaa se sotilasläänin esikunnalle. Valitus on tehtävä 30 päivän kuluessa siitä päivästä, jona valittaja sai tiedon päätöksestä.

Sotilasläänin esikunnan on kahdeksan päivän kuluessa sen jälkeen, kun valituskirjelmä on sille tullut, lähetettävä se siihen kuuluvine asiakirjoinen sekä oma lausuntonsa ja asiasta tehty pöytäkirja kutsunta-asiain keskuslautakunnalle.

Päätöksestä, joka koskee asevelvollisen kelpoisuutta palvelukseen, älköön valitettako.

Palvelukseen kutsumista koskeva päätös pannaan täytäntöön valituksesta huolimatta.

38 §

Kutsunta-asiain keskuslautakunnalle tehty valitus on käsiteltävä ja ratkaistava kiireellisesti. Asiasta annettu päätös on toimitettava viipymättä sotilasläänin esikunnan välityksellä valittajalle.

Ehdotus

antamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla kutsunta-asiain keskuslautakuntaan. Valituskirjelmän saa toimittaa myös päätöksen antaneelle viranomaiselle, kutsuntalautakunnan antamaa päätöstä koskevan valituskirjelmän osalta kuitenkin asianomaisen sotilasläänin esikunnalle. Valitus on tehtävä 30 päivän kuluessa siitä päivästä, jona valittaja sai tiedon päätöksestä.

Pääesikunnan tai sotilasläänin esikunnan on kahdeksan päivän kuluessa sen jälkeen, kun valituskirjelmä on sille tullut, lähetettävä se siihen kuuluvine asiakirjoinen ja oma lausuntonsa kutsunta-asiain keskuslautakunnalle.

Palvelukseen määräämistä tai kutsumista koskeva päätös pannaan täytäntöön valituksesta huolimatta.

38 §

Kutsunta-asiain keskuslautakunnalle tehty valitus on käsiteltävä ja ratkaistava kiireellisesti. Asiasta annettu päätös on toimitettava viipymättä *pääesikunnan tai* sotilasläänin esikunnan välityksellä valittajalle. Asian käsitelyssä kutsunta-asiain keskuslautakunnassa noudatetaan muutoin, mitä hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 1999.

Tämän lain 5 §:n, 15 §:n 2 momentin, 16 §:n 1 momentin ja 33 §:n 5 momentin säännöksiä sovelletaan niihin asevelvollisiin, jotka määrätään ensimmäistä kertaa astumaan palvelukseen 6 päivänä heinäkuuta 1998 tai sen jälkeen. Ennen sanottua päivää, mutta tämän lain voimaantulon jälkeen palvelukseen astuvien samoin kuin tämän lain voimaan tullessa palveluksessa olevien asevelvollisten palvelusaika määräytyy tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten mukaisesti.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöön panemiseksi tarvittaviin toimenpiteisiin.

